

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

10. novembri 2022*

Eelotsusetaotlus – Konkurents – ELTL artikli 101 lõikega 1 keelatud tegevusega tekitatud kahju hüvitamine – Euroopa majanduspiirkonnas veokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise salajased kokkulepped – Direktiiv 2014/104/EL – Normid, mis reguleerivad kahju hüvitamise hagnosisid riigisisese õiguse alusel seoses liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse normide rikkumistega – Artikli 22 lõige 2 – Ajaline kohaldatavus – Artikli 5 lõike 1 esimene lõik – Mõiste „kostja või kolmanda isiku käsutuses olevad asjakohased tõendid“ – Artikli 5 lõige 2 – Üksikute tõendite või tõendite asjakohaste kategooriate avaldamine mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal – Artikli 5 lõige 3 – Tõendite avaldamise nõude proportsionaalsuse analüüsimine – Poolte ja kolmandate isikute õiguspäraste huvide kaalumine – Nendest sätetest tulenevate kohustuste ulatus

Kohtuasjas C-163/21,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Juzgado de lo Mercantil no 7 de Barcelona (Barcelona kaubanduskohus nr 7, Hispaania) 21. veebruari 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 11. märtsil 2021, menetluses

AD jt

versus

PACAR Inc,

DAF TRUCKS NV

DAF Trucks Deutschland GmbH,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president A. Prechal ning kohtunikud M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl (ettekandja) ja J. Passer,

kohtujurist: M. Szpunar,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

* Kohtumenetluse keel: hispaania.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- AD jt, esindajad: *abogado* J. A. Roger Gámir ning *procurador* F. Bertrán Santamaría,
- PACCAR Inc, DAF TRUCKS NV ja DAF Trucks Deutschland GmbH, esindajad: *abogado* C. Gual Grau, *advocaten* M. de Monchy ja J. K. de Pree ning *abogados* D. Sarmiento Ramírez-Escudero ja P. Vidal Martínez,
- Hispaania valitsus, esindajad: L. Aguilera Ruiz ja J. Rodríguez de la Rúa Puig,
- Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman ja J. Langer,
- Euroopa Komisjon, esindajad: S. Baches Opi, A. Carrillo Parra ja F. Jimeno Fernández,

olles 7. aprilli 2022. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagsid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral (ELT 2014, L 349, lk 1), artikli 5 lõiget 1.
- 2 Taotlus on esitatud kohtuasjas, mille pooled on ühelt poolt AD ja veel 44 põhikohtuasja hagejat ning teiselt poolt PACCAR Inc, DAF Trucks NV ja DAF Trucks Deutschland GmbH ning mille ese on nõue hüvitada kahju, mis väidetavalt tekitati nende äriühingute osalemise tõttu ELTL artikli 101 rikkumises, mille tuvastas ja mille eest määras karistuse Euroopa Komisjon.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 2014/104 põhjenduses 6 on märgitud:

„Et tagada eraõiguse raames tõhusad eraõiguslikud täitmismeetmed ja tõhus avalik-õiguslik täitmise tagamine konkurentsiasutuste poolt, tuleb mõlemat vahendit kasutada koostöös, et kindlustada konkurentsieskirjade maksimaalne tõhusus. Nimetatud kahe rakendamisviisi koordineeritust tuleb ühtsel viisil reguleerida, näiteks seoses konkurentsiasutuste valduses olevatele dokumentidele juurdepääsu korruga. [...]“

- 4 Selle direktiivi põhjenduses 14 on märgitud:

„[Euroopa] Liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagi nõuavad tavaliselt keerulist faktilist ja majanduslikku analüüsi. Kahju hüvitamise nõude tõendamiseks vajalikud tõendid on tihti ainuüksi vastaspoole või kolmandate isikute valduses ega ole hagejale piisavalt teada või kättesaadavad. Sellistes tingimustes võivad hagejate suhtes

kehtestatud ranged õigusnõuded, mille kohaselt nad peavad menetluse alguses esitama kõik nende hagi käsitlevad üksikasjad ja üksikasjalikult täpsustatud toetavad tõendid, põhjendamatult takistada [EL] toimimise lepinguga tagatud kahju hüvitamise õiguse tõhusat kasutamist.“

5 Nimetatud direktiivi põhjenduses 15 on ette nähtud:

„Tõendid on oluline element liidu või liikmesriigi konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide esitamisel. Kuna konkurentsioiguse rikkumist käsitlevaid kohtuvaidlusi iseloomustab ebavõrdsus andmete valdamisel, on asjakohane tagada, et hagejatele antakse õigus nõuda nende nõude jaoks oluliste tõendite avaldamist, ilma et nad peaksid üksikuid tõendeid täpsustama. Selleks et tagada kahju hüvitamise hagides pooltele võrdsed võimalused, peaks ka kostjatel olema võimalik nimetatud vahendeid kasutada, et nad saaksid hagejatelt nõuda tõendite avaldamist. Liikmesriikide kohtud peaksid saama nõuda tõendite avaldamist ka kolmandatelt isikutelt, sealhulgas ametiasutustelt. Kui liikmesriigi kohus soovib nõuda tõendite avaldamist komisjonilt, kohaldatakse seoses teabenõudega [EL] toimimise lepingu artikli 4 lõikes 3 sätestatud liidu ja liikmesriikide vahelise lojaalse koostöö põhimõtet ja määruse [EL] nr 1/2003 artikli 15 lõiget 1. [...]“

6 Sama direktiivi põhjendus 16 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriikide kohtud peaksid saama oma range kontrolli all, eelkõige seoses avaldamismeetmete vajalikkuse ja proportsionaalsusega, nõuda üksikute konkreetsete tõendite või tõendite kategooriate avaldamist ühe poole taotlusel. Proportsionaalsuse nõudest tuleneb, et avaldamist saab nõuda üksnes siis, kui nimetatud hageja on talle mõistlikult kättesaadavate faktide alusel usutavalt tõendanud, et kostja on talle kahju tekitanud. Kui avaldamisnõude eesmärk on saada teatava kategooria tõendeid, tuleks kõnealune kategooria määrata kindlaks selle põhielementide ühiste tunnusoonte alusel, nagu nende dokumentide laad, eesmärk või sisu, mille avaldamist nõutakse, nende koostamise aeg või muud kriteeriumid, tingimusel et asjaomasesse kategooriasse kuuluvad tõendid on käesoleva direktiivi tähenduses asjakohased. Sellised tõendite kategooriad tuleks määratleda võimalikult täpselt ja üksikasjalikult mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal.“

7 Direktiivi 2014/104 põhjendus 28 on sõnastatud järgmiselt:

„Liikmesriigi kohtul peaks olema kahju hüvitamise hagi raames igal ajal võimalik nõuda selliste tõendite avaldamist, mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata (olemasolev teave).“

8 Selle direktiivi põhjendus 39 on järgmine:

„[...] On asjakohane ette näha, et kui õigusrikkumise toime pannud ettevõtja kasutab kaitseargumendina edasisuunamist, peab ta tõendama ülemäärase ostuhinna edasisuunamise olemasolu ja ulatust. See tõendamiskoormis ei tohiks mõjutada õigusrikkumise toime pannud ettevõtja võimalust kasutada muid kui tema valduses olevaid tõendeid, näiteks menetluse käigus juba saadud tõendeid või teiste poolte või kolmandate isikute valduses olevaid tõendeid.“

9 Selle direktiivi artikkel 2 „Mõisted“ sätestab:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

13) „tõendid” – igat liiki tõendid, mida on lubatud kasutada liikmesriigi kohtus, kuhu on pöördutud, eelkõige dokumendid ja kõik muud teavet sisaldavad esemed, olenemata andmekandjast, millele teave on salvestatud;

[...]

17) „olemasolev teave” – tõendid, mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata olenemata sellest, kas selline teave sisaldub konkurentsiasutuse toimikus või mitte;

[...]“

10 Direktiivi artiklis 5 „Tõendite avaldamine“ on ette nähtud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et liidus toimuvas kahju hüvitamise hagiga seotud menetluses osaleva hageja taotlusel, kes on esitanud põhjendatud selgituse, mis sisaldab mõistlikult kättesaadavaid fakte ja piisavaid tõendeid, mis kinnitavad usutavalt tema kahju hüvitamise nõuet, on liikmesriikide kohtutel võimalik nõuda kustalt või kolmandalt isikult tema käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamist vastavalt käesolevas peatükis sätestatud tingimustele. Liikmesriigid tagavad, et nende kohtutel on võimalik nõuda kustja taotlusel asjakohaste tõendite avaldamist ka hagejalt või kolmandalt isikult.

Käesolev lõige ei piira liikmesriikide kohtute õigusi ega kohustusi, mis tulenevad [nõukogu 28. mai 2001. aasta] määrusest (EÜ) nr 1206/2001 [liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 174, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 121)] tulenevaid õigusi ja kohustusi.

2. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud saavad nõuda, et avaldataks üksikud tõendid või tõendite asjakohased kategooriad, mis on määratletud nii täpselt ja kitsalt, kui see on põhjendatud selgituses esitatud mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal võimalik.

3. Liikmesriigid tagavad, et liikmesriikide kohtud nõuavad tõendite avaldamist üksnes proportsionaalsel määral. Selle hindamisel, kas teatava poole nõutav tõendite avaldamine on proportsionaalne, võtavad liikmesriikide kohtud arvesse kõikide asjaomaste poolte ja kolmandate isikute õigustatud huve. Nad võtavad eelkõige arvesse järgmist:

- a) millises ulatuses kinnitavad nõuet või vastuväidet kättesaadavad faktid ja tõendid, mis põhjendavad tõendite avaldamise taotlust;
- b) avaldamise ulatus ja kulu, eelkõige asjaomastele kolmandatele isikutele, sealhulgas sellise teabe mittespetsiifilise otsingu vältimine, mis tõenäoliselt ei ole menetluse poolte jaoks asjakohane;
- c) kas tõendid, mille avaldamist taotletakse, sisaldavad konfidentsiaalset teavet, eelkõige kolmandaid isikuid puudutavat konfidentsiaalset teavet, ja sellise konfidentsiaalse teabe kaitsmise kord.

[...]“

11 Direktiivi 2014/104 artikli 21 „Ülevõtmine“ lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 27. detsembriks 2016. Nad edastavad nende teksti viivitamata komisjonile.

[...]“.

12 Selle direktiivi artiklis 22 „Ajaline kohaldatavus“ on sätestatud:

„1. Liikmesriigid tagavad, et käesoleva direktiivi materiaalõigusnormide järgimiseks artikli 21 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid ei kohaldata tagasiulatuvalt.

2. Liikmesriigid tagavad, et artikli 21 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid, välja arvatud käesoleva artikli lõikes 1 osutatud meetmed, ei kohaldata selliste kahju hüvitamise hagide suhtes, mis on liikmesriigi kohtule esitatud enne 26. detsembrit 2014.“

Hispaania õigus

13 Direktiiv 2014/104 võeti Hispaania õigusesse üle 26. mai 2017. aasta kuningliku dekreetseadusega 9/2017, millega võetakse üle Euroopa Liidu direktiivid finants-, kaubandus- ja tervishoiuküsimustes ning töötajate lähetamise kohta (Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores; *BOE* nr 126, 27.5.2017, lk 42820).

14 Kuningliku dekreetseadusega 9/2017 lisati 7. jaanuari 2000. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustikku (Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil; *BOE* nr 7, 8.1.2000, lk 575, edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“) artikkel 283*bis* a, mis käsitleb tõendite avaldamist niisugustes kohtumenetlustes, mis on seotud konkurentsioiguse sätete rikkumise tõttu tekkinud kahju hüvitamise nõuetega. Selle sätte lõike 1 esimene lõik ja direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimene lõik on samasisulised.

15 Lisaks näeb tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 328 sisuliselt ette, et kõik pooled võivad taotleda teistelt pooltelt dokumentide avaldamist, lisades oma taotlusele nende dokumentide lihtärakirja või kui neid ärakirju ei ole või ei ole nende käsutuses, siis märkides taotluses võimalikult täpselt nende dokumentide sisu.

16 Lõpuks on selle seadustiku artiklis 330 märgitud, et poole taotlusel on võimalik nõuda vaidlusega mitte seotud kolmandalt isikult välja tema valduses olevate dokumentide avaldamist, kui asja menetlev kohus leiab, et sellised dokumendid on vaidluse lahendamiseks olulised.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

17 Komisjon võttis 19. juulil 2016 vastu otsuse C(2016) 4673 final, milles käsitletakse [ELTL] artikli 101 ja EMP lepingu artikli 53 kohast menetlust (juhtum AT.39824 – veokid), mille kokkuvõtte avaldati 6. aprillil 2017 *Euroopa Liidu Teatajas* (ELT 2017, C 108, lk 6). Põhikohtuasja kostjad kuuluvad selle otsuse adressaatide hulka.

- 18 Selles otsuses tuvastas komisjon, et viisteist veokitootjat, sealhulgas põhikohtuasja kostjad, olid osalenud keelatud kokkuleppes, mis oli käsitatav ETL artikli 101 ja 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3) artikli 53 ühes ja vältavas rikkumisena ja mis hõlmas keskmise suurusega veokite ja raskeveokite hinnastamise ja brutohinna tõstmise salajasi kokkuleppeid EMPs.
- 19 Põhikohtuasja kostjate suhtes tuvastati, et nende rikkumine kestis 17. jaanuarist 1997 kuni 18. jaanuarini 2011.
- 20 Põhikohtuasja hagejad, kes olid ostnud veokeid, mis võivad kuuluda otsuse C(2016) 4673 final esemeks oleva rikkumise kohaldamisalasse, taotlesid 25. märtsil 2019 Juzgado de lo Mercantil n° 7 de Barcelonalt (Barcelona kaubanduskohus nr 7, Hispaania), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 283*bis* a alusel luba tutvuda põhikohtuasja kostjate valduses olevate tõenditega. Sellega seoses väitsid nad, et kunstliku hinnatõusu suuruse kindlaksmääramiseks – eelkõige selleks, et saaks võrrelda soovituslikke hindasid enne kartelliperioodi, selle kestel ja pärast seda – on neil vaja teatavaid tõendeid.
- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohtus 7. oktoobril 2019 toimunud kohtuistungil ja oma seisukohtades ETL artikli 267 alusel võimaliku Euroopa Kohtusse pöördumise kohta viitasid põhikohtuasja kostjad omalt poolt muu hulgas ka asjaolule, et teatud taotletud dokumendid nõuavad nende spetsiaalset koostamist ja et selline kohustus tekitab neile ülemäärase koormuse, mis läheb kaugemale pelgast „kohustusest tõendeid avaldada“, olles ka vastuolus proportsionaalsuse põhimõttega.
- 22 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleneb nii direktiivi 2014/104 kui ka kuningliku dekreetseadusega 9/2017 muudetud tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätetest, mis reguleerivad asjakohaste tõendite avaldamist, et ta võib ühe poole taotlusel kohustada hagejat, kostjat või kolmandat isikut „avaldama nende käsutuses olevaid asjakohaseid tõendeid“.
- 23 Käesoleval juhul puudutab tõendite avaldamise nõue dokumente, mida ei pruugi sellisel kujul, nagu neid nõuti, enne taotluse esitamist olemas olla, mis tähendab, et põhikohtuasja kostjad peavad need koostama, koondades ja klassifitseerides andmed põhikohtuasja hagejate kindlaks määratud parameetrite järgi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates läheb see ülesanne kaugemale juba olemasolevate dokumentide lihtsast väljaotsimisest ja väljavalimisest või kõigi asjaomaste andmete lihtsast kättesaadavaks tegemisest põhikohtuasja hagejatele nende konfidentsiaalse käsitlemise teel, kuna isiku, kellele tõendite avaldamise taotlus on adresseeritud, valduses oleva teabe, teadmiste või andmete alusel tuleb digitaalsel või muul andmekandjal koostada uus dokument.
- 24 Ent nõue, et dokument, mille avaldamist taotletakse, oleks taotluse esitamise ajal juba olemas, näib tulenevat direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu ja põhjenduse 14 sõnastusest, kuivõrd need viitavad vastavalt „tema käsutuses olevatele asjakohastele tõenditele“ ja „[tõenditele, mis on] ainuüksi vastaspoole [...] valduses“, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates kinnitab mõtet, et taotletud dokument peab olema enne taotluse esitamist olemas ja seda pea hakkama pärast taotluse esitamist koostama. See eelneva olemasolu idee tuleneb ka selle direktiivi artikli 5 lõikes 2 ja põhjenduses 16 märgitud nõudest, et asjasse puutuva taotluse esemeks on „tõendite asjakohased kategooriad, mis on määratletud nii täpselt ja kitsalt, kui see on põhjendatud selgituses esitatud mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal võimalik“. Alles koostatavate

dokumentide väljajätmise nende dokumentide hulgast, mida saab nimetatud direktiivi artikli 5 alusel taotleda, võib tuletada ka asjaolust, et see direktiiv mainib tõendite avaldamist või nendega tutvumist, kuid ei viita teabe, teadmiste või andmetele avaldamisele või nendega tutvumisele.

- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on aga kahtleval seisukohal, kuna mõned argumendid, mis toetavad laiemat tõlgendust, võivad samuti olla põhjendatud. Nimelt võib väita, et kui tõendite avaldamist kitsalt tõlgendada, piirab see õigust tekitatud kahju täielikule hüvitamisele. Lisaks viidatakse direktiivis 2014/104 tõendite avaldamise maksumusele ja kuludele kui proportsionaalsuse põhimõtte elemendile seoses avaldamisega nõustumisega, mis võib tähendada, et isik, kellelt tõendeid nõutakse, on kohustatud tegema tööd, mis võib kaasa tuua kulusid ja mis võib seega minna kaugemale juba olemasolevate dokumentide lihtsast väljaotsimisest ja edastamisest.
- 26 Neil asjaoludel otsustas Juzgado de lo Mercantil n° 7 de Barcelona (Barcelona kaubanduskohus nr 7) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgneva eelotsuse küsimuse:

„Kas [direktiivi 2014/104] artikli 5 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et asjakohaste tõendite avaldamine käsitleb ainult kostja või kolmanda isiku valduses olevaid dokumente, mis on juba olemas, või vastupidi, artikli 5 lõige 1 hõlmab ka võimalust avaldada dokumente, mille peab pool, kellele teabetaotlus esitatakse, alles looma, koondades või klassifitseerides selleks teavet, teadmisi või andmeid, mis on tema valduses?“

Eelotsuse küsimuse analüüs

Direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu ajaline kohaldatavus

- 27 Kõigepealt tuleb direktiivi 2014/104 ajalise kohaldamise kohta meenutada, et see direktiiv sisaldab konkreetset normi, mis määrab sõnaselgelt kindlaks nii selle direktiivi materiaal- kui ka menetlusnormide ajalise kohaldamise tingimused (22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 28 Nimelt esiteks peavad liikmesriigid vastavalt direktiivi 2014/104 artikli 22 lõikele 1 tagama, et selle direktiivi materiaalõigusnormide järgimiseks sama direktiivi artikli 21 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid ei kohaldataks tagasiulatuvalt.
- 29 Teiseks peavad liikmesriigid direktiivi 2014/104 artikli 22 lõike 2 kohaselt tagama, et artikli 22 kohaselt vastu võetud siseriiklikke meetmeid, välja arvatud selle artikli lõikes 1 osutatud meetmed, ei kohaldata selliste kahju hüvitamise hagide suhtes, mis on liikmesriigi kohtule esitatud enne 26. detsembrit 2014, mil see direktiiv vastu võeti.
- 30 Seega tuleb direktiivi 2014/104 sätete ajalise kohaldatavuse kindlakstegemiseks esimesena määratleda see, kas asjaomane säte on materiaalõigusnorm või mitte, kusjuures tuleb täpsustada, et kui siseriiklikus õiguses ei ole selle direktiivi artiklile 22 viidatud, tuleb seda küsimust hinnata liidu õiguse, mitte kohaldatava siseriikliku õiguse alusel (vt selle kohta 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punktid 38 ja 39).
- 31 Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et selle direktiivi artikli 5 lõike 1 esimese lõigu eesmärk on anda liikmesriigi kohtutele võimalus kohustada kostjat või kolmandat isikut esitama teatavatel tingimustel nende valduses olevaid asjakohaseid tõendeid.

- 32 Kuna see säte kohustab liikmesriike andma nendele kohtutele konkreetseid volitusi niisuguste vaidluste läbivaatamisel, mis puudutavad konkurentsioiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõudeid, siis on selle sätte eesmärk leevendada ebavõrdsust andmete valdamisel, mis üldjuhul esineb nendes vaidlustes kannatanu kahjuks, nagu on meenutatud direktiivi 2014/104 põhjenduses 47, ja mis muudab selle isiku jaoks keerulisemaks kahju hüvitamise hagi esitamiseks vajaliku teabe saamise (vt selle kohta 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punktid 55 ja 83).
- 33 Teiseks, kuna direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu eesmärk on just nimelt võimaldada sellistes vaidlustes hagejal kompenseerida tema teabepuudulikkust, on selle tulemuseks tõepoolest liikmesriigi kohtule vastava taotluse esitamisel asjasse puutuvale poolele niisuguste abivahendite andmine, mida tal enne ei olnud. Ent nagu märkis sisuliselt ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 57, on artikli 5 lõike 1 esimese lõigu esemeks üksnes liikmesriigi kohtus kohaldatavad menetluslikud meetmed, millega antakse neile erivolitused, et tuvastada faktilised asjaolud, millele pooled tuginevad, vaidlustes, milles lahendatakse nende rikkumistega tekitatud kahju hüvitamise hagnosisid, ning see säte ei mõjuta seega otseselt poolte õiguslikku olukorda, kuna see ei käsitle kahju õigusvastase tekitamisest tuleneva tsiviilvastutuse koosseisu tunnuseid.
- 34 Eelkõige ei ole näha, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimene lõik kehtestaks uusi sisulisi kohustusi, mida tuleb täita ühel või teisel seda liiki vaidluse poolel, mis võimaldaks asuda seisukohale, et see säte on materiaalsoigusnorm direktiivi artikli 22 lõike 1 tähenduses (vt analoogia alusel 22. juuni 2022. aasta kohtuotsus Volvo ja DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punkt 83).
- 35 Seega tuleb järeldada, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimene lõik ei kuulu selle direktiivi materiaalsoigusnormide hulka sama direktiivi artikli 22 lõike 1 tähenduses, kuuludes seega selle direktiivi artikli 22 lõikes 2 viidatud muude sätete hulka, kuna selle puhul on tegemist menetlusnormiga.
- 36 Teisena, kuna põhikohtuasja hagi esitati käesolevas asjas 25. märtsil 2019, see tähendab pärast 26. detsembril 2014 ja pärast direktiivi 2014/104 Hispaania õiguskorda ülevõtmise kuupäeva, on selle direktiivi artikli 5 lõike 1 esimene lõik niisuguse hagi suhtes selle direktiivi artikli 22 lõike 2 alusel ajaliselt kohaldatav, mistõttu tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtule anda sisuline vastus.

Sisulised küsimused

- 37 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et selles mainitud kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamine puudutab üksnes nende valduses olevaid juba olemasolevaid dokumente, või ka dokumente, mille pool, kellele tõendite avaldamise taotlus on adresseeritud, peaks alles koostama, koondades või klassifitseerides selleks tema käsutuses olevat teavet, teadmisi või andmeid.
- 38 Mis puutub direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimeses lõigus kasutatud sõna „käsutuses“ ulatust, siis on Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt oluline võtta arvesse mitte ainult tõlgendatava liidu õigusnormi sõnastust, vaid ka selle konteksti ja eesmarke, mida taotletakse õigusaktiga, mille osa see on (28. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Nikopolis AD Istrum 2010 ja Agro – eko 2013, C-160/21 ja C-217/21, EU:C:2022:315, punkt 30, ning seal viidatud kohtupraktika).

- 39 Esimesena, nagu märgib ka eelotsusetaotluse esitanud kohus ja nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 24, tuleneb selle sätte sõnastusest, et asjaomasele liikmesriigi kohtule hageja esitatava tõendite avaldamise taotluste osas puudutab see säte üksnes olemasolevaid tõendeid.
- 40 Teisena, mis puudutab direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu konteksti, siis tuleb esiteks arvesse võtta selle direktiivi artikli 2 punktis 13 esitatud mõiste „tõendid“ määratlust. Selle mõiste ulatusest sõltub nimelt see, mis on kostja või kolmanda isiku „käsutuses“ esimesena viidatud sätte tähenduses.
- 41 Direktiivi 2014/104 artikli 2 punkti 13 kohaselt hõlmab see mõiste „igat liiki tõend[eid], mida on lubatud kasutada liikmesriigi kohtus, kuhu on pöördutud, eelkõige dokumend[te] ja kõik[i] muud teavet sisaldava[id] eseme[id], olenemata andmekandjast, millele teave on salvestatud“. Lisaks sellele, et sõna „tõendid“ on ise üldtähenduslik sõna, tähendab see määratlus, et nende tõendite laadi osas, mille avaldamist liikmesriigi kohus võib nõuda, tuleb nõustuda selle direktiivi artikli 5 lõike 1 esimeses lõigus sisalduva mõiste „tõendid“ laia tähendusega. Selles definitsioonis ei tehta mingit vahet sellel, kas tõendid, mille avaldamist taotletakse, on olemas või mitte. Järelikult ei pruugi viimati nimetatud sättes nimetatud tõendid tingimata olla olemasolevad „dokumendid“, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus eelotsuse küsimuses seda eeldab.
- 42 Niisugust järeldust toetavad direktiivi 2014/104 põhjendused 28 ja 39, milles on vastavalt mainitud „[tõendeid], mis on olemas konkurentsiasutuse menetlusest sõltumata“ ja „õigusrikkumise toime pannud ettevõtja võimalust kasutada muid kui tema valduses olevaid tõendeid, näiteks menetluse käigus juba saadud tõendeid või teiste poolte või kolmandate isikute valduses olevaid tõendeid“, viidates nii asjasse puutuvate tõendite mitmekesisusele, eelkõige neid valdavate isikute osas.
- 43 Teiseks tuleb märkida, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimene lõik koosneb kahest lausest. Esimeses on ette nähtud, et hageja, kes on oma kahju hüvitamise nõuet usutavalt kinnitanud „mõistlikult kättesaadavate“ faktide ja piisavate „tõenditega“, võib taotleda liikmesriigi kohtult, kelle poole ta on pöördunud, et see kohustaks kostjat või kolmandat isikut avaldama „tema käsutuses olevaid asjakohaseid tõendeid“ vastavalt selle direktiivi II peatükis „Tõendite avaldamine“ sätestatud tingimustele. Teises lauses on sätestatud, et kostjal peab olema võimalik taotleda sellelt kohtult, et see kohustaks ka hagejat või kolmandat isikut avaldama „asjakohaseid tõendeid“. Veel on oluline mainida redaktsioonilist erinevust direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu esimese ja teise lause vahel, sest ainult esimeses lauses kasutatakse sõnu „tema käsutuses olevad“.
- 44 Direktiivi 2014/104 põhjendus 14 on eriti informatiivne nende kahe lause *ratio legis*'e osas, kuna selles on märgitud, et „[k]ahju hüvitamise nõude tõendamiseks vajalikud tõendid on tihti ainuüksi vastaspoole või kolmandate isikute valduses ega ole hagejale piisavalt teada või kättesaadavad“, mistõttu võivad „hagejate suhtes kehtestatud ranged õigusnõuded, mille kohaselt nad peavad menetluse alguses esitama kõik nende hagi käsitlevad üksikasjad ja üksikasjalikult täpsustatud toetavad tõendid“, põhjendamatult takistada EL toimimise lepinguga tagatud kahju hüvitamise õiguse tõhusat kasutamist.
- 45 Seega viidates tõenditele, mis on kostja või kolmanda isiku „käsutuses“, konstateerib liidu seadusandja eelkõige fakti, mis illustreerib ebavõrdsust teabe valdamisel, mille ta kavatseb kõrvaldada, nagu toonitas kohtujurist oma ettepaneku punktis 72, ning see konstateering selgitab ka, miks sõnu „tema käsutuses“ ei korrata direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu teises lauses. Nimelt, kuna see teine lause puudutab tõendite avaldamise taotlust, mille esitab seekord kostja ja kuna „vajalikud tõendid [...] [ei] ole hagejale [tihti] piisavalt teada“, oleks olnud

vastuoluline sätestada, et need tõendid peavad olema viimase „käsutuses“. See on ka põhjus, miks selles sättes nõutakse temalt vaid „mõistlikult kättesaadavaid [...] piisavaid tõendeid“, arvestades vähest teavet, mis tal üldjuhul kahju hüvitamise hagi esitamisel on.

- 46 Viimati nimetatud küsimuses on direktiivi 2014/104 põhjenduses 15 märgitud – pärast seda, kui taas meenutatakse, et selle direktiivi artikli 5 lõike 1 esimene lõik kehtestatakse põhjusel, et konkurentsioiguse rikkumist käsitlevaid kohtuvaidlusi iseloomustab poolte ebavõrdsus andmete valdamisel – esiteks, et sellise raskuse ületamiseks „on asjakohane tagada, et hagejatele antakse õigus nõuda nende nõude jaoks oluliste tõendite avaldamist, ilma et nad peaksid üksikuid tõendeid täpsustama“ ja teiseks, et „ka kostjatel [peaks] olema võimalik [kahju hüvitamise hagides] nimetatud vahendeid kasutada, et nad saaksid hagejalt nõuda tõendite avaldamist“.
- 47 Sellest põhjendusest nähtub seega – nagu rõhutas ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 76 ja selle 27. joonealuses märkuses –, et liidu seadusandja on oluliseks pidanud „suhet taotletud tõendi ja kahju hüvitamise hagi vahel“, mis on asjaomase liikmesriigi kohtu jaoks esmatähtis, et ta saaks talle esitatud tõendite avaldamise taotluse tõhusalt lahendada, järgides tema menetluse oleva kohtuasja poolte võrdsuse põhimõtet.
- 48 Samamoodi, ent veelgi selgemalt väljendatult on direktiivi 2014/104 põhjenduses 16 selgitatud vajadust, et liikmesriigi kohus, kelle poole on pöördutud, peab saama nõuda „üksikute konkreetsete tõendite“ või „tõendite kategooriate avaldamist“, kusjuures see kategooria tuleks kindlaks määrata selle põhielementide ühiste tunnusoonte alusel, nagu dokumentide puhul „nende koostamise aeg“.
- 49 Nii selgitavad need põhjendused direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu sõnastust ja näitavad, nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 44, et selles sättes tehtud viide kostja või kolmanda isiku käsutuses olevatele asjakohastele tõenditele peegeldab vaid seda, et nende valduses on tõepoolest „tihti“ sellised tõendid, mis – nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse eelmises punktis – võivad üldiselt võttes olla koondatud „tõendite kategooriatesse“ või esineda vaid „üksikute tõenditena“. Teisisõnu on sõnade „tema käsutuses“ kasutamise eesmärk teadvustada faktilist olukorda, mida liidu seadusandja soovib parandada.
- 50 Kolmandaks kinnitab seda analüüsi direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu sõnastus koostoimes selle artikli lõigetega 2 ja 3, kuivõrd lõikes 2 on sätestatud tõendite avaldamise taotluse konkreetse nõue, samas kui lõikes 3 on meenutatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaldamist selles valdkonnas.
- 51 Nii nõuab direktiivi 2014/104 artikli 5 lõige 2 liikmesriikide kohtutelt, et nad nõuaksid tõendite avaldamist nii, et „avaldataks üksikud tõendid või tõendite asjakohased kategooriad, mis on määratletud nii täpselt ja kitsalt, kui see on põhjendatud selgituses esitatud mõistlikult kättesaadavate faktide põhjal võimalik“.
- 52 Selle direktiivi artikli 5 lõike 3 punktis b on omakorda sätestatud, et liikmesriigi kohtud, kelle poole on pöördutud, peavad selleks, et „[tõendeid avaldataks] üksnes proportsionaalsel määral“ võtma arvesse muu hulgas asjaolu, nagu „avaldamise ulatus ja kulu, eelkõige asjaomastele kolmandatele isikutele, sealhulgas sellise teabe mittespetsiifilise otsingu vältimine, mis tõenäoliselt ei ole menetluse poolte jaoks asjakohane“.

- 53 Selline säte eeldab aga kaudselt, kuid tingimata, et tõendite avaldamise kulu võib olenevalt olukorrast oluliselt ületada kulu, mis tekiks vaid materiaalsete andmekandjate, eelkõige kostja või kolmanda isiku valduses olevate dokumentide edastamisest.
- 54 Kolmandana tuleb kontrollida, kas see analüüs on kooskõlas direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu eesmärgiga.
- 55 Oluline on meenutada, et liidu seadusandja lähtus direktiivi 2014/104 vastuvõtmisega tõdemusest, et võitlus konkurentsivastase tegevusega avaliku sektori, st komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste initsiatiivil ei olnud piisav, et tagada ELTL artiklite 101 ja 102 igakülgne järgimine, ning et oluline on hõlbustada erasektori võimalust selle eesmärgi saavutamisele kaasa aidata, nagu näitab viidatud direktiivi põhjendus 6.
- 56 Erasektori osalemine rahalises karistamises ja seega ka konkurentsivastase tegevuse ennetamises on seda enam soovitav, et see ei võimalda heastada mitte ainult otsest kahju, mida asjaomane isik väidab end olevat kandnud, vaid ka kaudset kahju, mis on tekitatud turu struktuurile ja toimimisele sellega, et see ei saanud saavutada täielikku majanduslikku tõhusust eelkõige asjassepuutuvate tarbijate kasuks (vt selle kohta 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, punkt 36).
- 57 Et teha see võimalikuks ja samal ajal vältida seda laadi menetluste kuritarvitamist, näeb direktiiv 2014/104 ette, et kaaluda tuleb „kõikide asjaomaste poolte ja kolmandate isikute õigustatud huve“, nagu sätestab selle direktiivi artikli 5 lõige 3.
- 58 Sellega seoses on liidu seadusandja eelkõige nimetatud direktiivi artikli 6 lõikes 5 hoolitsenud selle eest, et säilitataks komisjoni ja liikmesriikide konkurentsiasutuste õigused, tagades, et neid õigusi ei kahjustaks nende asutuste või mõne ettevõtja, keda nad uurivad, kohustus tõendeid avaldada.
- 59 Käesoleva kohtuotsuse punktis 55 sätestatud eesmärgi saavutamiseks oli vaja rakendada vahendeid, mis kõrvaldaksid vaidluse poolte ebavõrdsuse teabe valdamisel, kuna juba oma definitsioonilt teab rikkuja, mida ta on teinud ja mida talle võidakse ette heita, ning millised on tõendid, millele tuginedes võib komisjon või liikmesriigi konkurentsiasutus sel puhul tõendada tema osalemist ELTL artiklitega 101 ja 102 vastuolus olevas konkurentsivastases tegevuses, samas kui isikul, kellele selle tegevusega kahju tekitati, ei pruugi neid tõendeid olla.
- 60 Direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada selle sätte eesmärgi puudutavatest ülal viidatud kaalutlustest lähtudes.
- 61 Esiteks tuleb praktilisest vaatevinklist märkida, et hagejale ainult olemasolevate, võimalikult väga arvukate ebakonkreetsete dokumentide edastamise korral ei rahuldataks täielikult tema taotlust, kuigi vastupidi, seda sätet tuleb kohaldada tõhusalt, et anda kannatanule vahendid, mis kõrvaldavad vaidluse poolte ebavõrdsuse teabe valdamisel.
- 62 Teiseks, kui automaatselt välistada võimalus taotleda selliste dokumentide või muude tõendite avaldamist, mida taotluse adressaat peab alles hakkama koostama, viiks see teatud juhtudel takistuste loomiseni, mis muudavad liidu konkurentsieeskirjade rakendamise erasektoris raskemaks, samas kui – nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 55 – selle rakendamise hõlbustamine on just direktiivi 2014/104 esmaeesmärk, nagu tuleneb direktiivi 2014/104 põhjendusest 6.

- 63 Sellist tõlgendust ei saa kahtluse alla seada põhjusel, et see häiriks tasakaalu kahe huvi vahel, milleks on taotleja huvi saada asjakohast teavet oma hagi põhjendamiseks ja selle isiku, kellelt sellise teabe avaldamist nõutakse, huvi vältida temalt „andmete otsimist“, nagu seda kirjeldatakse selle direktiivi põhjenduses 23, ja sellega seotud liigset koormust.
- 64 Nimelt tuleneb eelkõige direktiivi 2014/104 artikli 5 lõigetest 2 ja 3, et liidu seadusandja on kehtestanud asjaomaste huvide tasakaalustamise mehhanismi, mis allub asja menetlevate liikmesriigi kohtute rangele kontrollile ja nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktides 51 ja 52, peavad need kohtud läbi viima analüüsi, mis nõuab, et neile esitatud taotluses esineks tõendite asjakohasuse aspektist seos tõendite ja nende kahju hüvitamise nõude vahel, tõendite piisava täpsuse ja proportsionaalsuse vahel. Seega on nende kohtute ülesanne hinnata, kas taotlus avaldada tõendid, mis tuleb alles koostada juba olemasolevate kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate tõendite põhjal, võib tekitada kostjale või asjaomasele kolmandale isikule ebaproportsionaalselt suure koormuse taotluse täimisega kaasnevate kulude või töö mahu seisukohast, arvestades näiteks selle taotluse liialdatust või liiga üldist laadi.
- 65 Võttes arvesse komisjoni ja liikmesriigi konkurentsiasutuste õigusi kontrollide ja dokumentide edastamise valdkonnas, ei saa tekkida olukorda, kus konkurentsivastase tegevuse vastase võitluse suhtes kohaldatavad põhimõtted kantakse avaliku sektori initsiatiivil üle sellele võitlusele, kui see toimub erasektori algatusel.
- 66 Kuid arvestades käesoleva kohtuotsuse punktides 51 ja 52 meenutatud kriteeriume, mille järgimise peavad tagama liikmesriigi kohtud, kelle poole on pöördutud, ei saa direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimese lõigu tõlgendus viia selleni, et põhikohtuasja kostjad asuvad põhikohtuasja hagejate asemel täitma viimaste ülesannet tõendada tekitatud kahju olemasolu ja ulatust. See arutluskäik kehtib seda enam menetluste puhul, milles komisjon või liikmesriigi konkurentsiasutus ei ole eelnevalt rikkumist kindlaks teinud.
- 67 Lisaks, nagu on meenutatud selle direktiivi põhjenduses 53, tuleb direktiivi sätteid rakendada põhiõigusi ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid järgides.
- 68 Selleks peavad kohtud proportsionaalsuse põhimõtet kohaldades võtma arvesse seda, kas tekitatav töömaht on sobiv või mitte ja millised on kulud, mida põhjustab nõutud materjali, eriti dokumentide kokkupanek, ning võtma arvesse kõiki asjaomase juhtumi asjaolusid, eelkõige selle direktiivi artikli 5 lõike 3 punktides a-c loetletud kriteeriume, näiteks aega, mille kohta tõendite avaldamist taotletakse.
- 69 Kõiki eelnevaid kaalutlusi arvestades tuleb eelotsuse küsimusele vastata, et direktiivi 2014/104 artikli 5 lõike 1 esimest lõiku tuleb tõlgendada nii, et selles mainitud kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamine puudutab ka tõendeid, mille isik, kellele tõendite avaldamise taotlus on adresseeritud, peab alles koostama, koondades või klassifitseerides selleks tema käsutuses olevat teavet, teadmisi või andmeid, tingimusel, et rangelt järgitakse nimetatud direktiivi artikli 5 lõikeid 2 ja 3, mis kohustavad liikmesriigi kohtuid, kelle poole on pöördutud, tagama, et tõendite avaldamisel piirduks sellega, mis on asjakohane, proportsionaalne ja vajalik, võttes arvesse asjaomase isiku õiguspäraseid huve ja põhiõigusi.

Kohtukulud

- 70 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. novembri 2014. aasta direktiivi 2014/104/EL teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse liikmesriikide õiguse kohaseid kahju hüvitamise hagsid liikmesriikide ja Euroopa Liidu konkurentsioiguse rikkumise korral, artikli 5 lõike 1 esimest lõiku

tuleb tõlgendada nii, et

selles mainitud kostja või kolmanda isiku käsutuses olevate asjakohaste tõendite avaldamine puudutab ka tõendeid, mille isik, kellele tõendite avaldamise taotlus on adresseeritud, peab alles koostama, koondades või klassifitseerides selleks tema käsutuses olevat teavet, teadmisi või andmeid, tingimusel, et rangelt järgitakse nimetatud direktiivi artikli 5 lõikeid 2 ja 3, mis kohustavad liikmesriigi kohtuid, kelle poole on pöördutud, tagama, et tõendite avaldamisel piirduks sellega, mis on asjakohane, proportsionaalne ja vajalik, võttes arvesse asjaomase isiku õiguspäraseid huve ja põhiõigusi.

Allkirjad